

COMUNITAT VALENCIANA

Itineraris als Ports-Maestrat

Tant la zona dels Ports i el Maestrat com les terres de Catalunya i Aragó que l'envolten ofereixen al viatger rics i variats paisatges que mereixen ser contemplats sense presses, gaudint del silenci i de la natura. Cims, barrancs, rius, fonts, ermites i boscos ens conviden a visitar-los amb l'assossegat pas de l'excursionista o amb el tranquil rodar de la bicicleta.

La zona té magnífiques condicions per a practicar l'excursionisme, com ho demostra el fet de ser travessada pels anomenats senders de gran i petit recorregut. Aquestes vies aprofiten vells camins i senders rurals que els mateixos excursionistes senyalitzen per tal de facilitar la pràctica del senderisme.

A) Senders de Gran Recorregut:
El GR-7 creua la comarca i enllaça Fredes, el Boixar, Vallibona, Morella, Ares del Maestre, Benassal i Culla. El sector entre Morella i Ares del Maestre ofereix recorreguts d'escassa dificultat i permet, des d'Ares del Maestre, visitar la nevera de Regatxols o pujar a la Mola d'Ares. Un altre recorregut desitjable és aquell que va des de Morella fins al coll del Peiró Trencat. Des de Benassal el GR-7 permet apropar-se al balneari de la Font d'en Segures i a l'ermita de Sant Cristòfol. La Topo-guia sector Fredes-Sant Joan de Penyagolosa (Diputació de Castelló, Castelló 1991) en dóna més informació.

B) Senders de Petit Recorregut:
Alguns itineraris enllacen amb l'eix constituït pel GR-7. Entre els quals destaquen els que parteixen de Morella i arriben a altres nuclis dels Ports, com el PR-V-116, PR-V-119 o el PR-V-218, fins a Cinctorres, Forcall o Xiva de Morella. Trobem itineraris senyalitzats en altres municipis com ara Sant Mateu del Maestrat (PR-V-201 i PR-V-202) o Vilafranca del Maestrat, que té una xarxa important de senders locals. També a Ares del Maestrat, Culla, Catí, Tírig, Albocàsser o Benassal podem gaudir d'aquesta activitat. - PR-V-1: aquest itinerari enllaça la Iglesia del Cid, a la província de Terol, amb Vilafranca del Maestrat i Culla, a Castelló. Connecta el GR-

7 i el GR-8, que discorre per terres d'Aragó. A més d'aquests senders senyalitzats als Ports i al Maestrat hi ha una àmplia diversitat d'itineraris que permeten fer des de simples passejos fins a llargues excursions. En dóna informació la guia de R. Muñoz Badía Els Ports de Morella i Benifassar. Ports de Beceite. (Castelló 1994) També el Cid va cavalcar per aquestes terres durant el segle XI. Guillermo García, a Las rutas del Cid (Madrid, Tierra de Fuego 1988) reconstrueix l'itinerari seguit en el viatge del desterrament per l'heroi castellà.

Els poc transitats camins i carreteres de la contrada ofereixen nombrosos recorreguts als afeccionats a la bicicleta. Els Ports de Torre Miró, Cabrillas, Santa Àgueda o Querol seran un repte per als ciclistes ben entrenats. El magnífic panorama compensarà de sobres l'esforç. Els qui prefereixen la bicicleta de muntanya podran seguir les nombroses pistes forestals de la zona: anar des de la Vallibona fins al Castell de Cabres, pujar el Muixacre o creuar des de Portell de Morella fins a la Mare de Déu del Llosar són alguns

suggestius recorreguts en els quals fruireu de l'esport de la bicicleta. És recomanable la consulta de mapes per tal de complementar la informació que donen les guies ja esmentades. La comarca és inclosa als següents fulls dels mapes a escala 1/50.000: Aiguaviva 29-20 (519), Peñarroya de Tastavins 30-20 (520), Forcall 29-21 (544), Ulldecona 31-21 (546), Morella 30-21 (545), Vilafranca del Maestrat 29-22 (569), Albocàsser 30-22 (570), Vinaròs 31-21 (546), Coves de Vinromà 30-23 (593) i Alcalà de Xivert 31-23 (594).

Dades d'interès
Es pot arribar a la zona dels Ports-Maestrat desviant-se de l'autopista A-P7 a l'eixida 42 en direcció a Vinaròs. Des d'allí es pot prendre la N-232 direcció Saragossa fins a arribar a Morella. Posteriorment s'haurà de prendre la CV-14 en direcció a Forcall. Una altra via d'accés és la CV-10 que ix de la N-340

a Castelló en direcció a Sant Mateu i que desemboca a la N-232, que s'ha de prendre en direcció a Saragossa fins a arribar a Morella. Posteriorment prendrem la CV-14 en direcció a Forcall. La carretera CV-10 permet connectar amb les carreteres que condueixen cap a Ares, Benassal, Vilafranca i altres localitats.

Tourist Info Sant Mateu
C/ Historiador Betí, 6
12170 Sant Mateu - Castelló
Tel: 964 41 66 58
Fax: 964 41 61 29 (Ayto.)
E-mail: santmateu@touristinfo.net

Tourist Info Alcossebre
San José, 59
12579 Alcossebre - Castelló
Tel: 96 441 22 05
Fax: 96 441 45 34
E-mail: alcossebre@touristinfo.net

Tourist Info Benicarló
Pl. de la Constitución, s/n
12580 Benicarló - Castelló
Tel: 964 47 31 80
Fax: 964 47 31 80
E-mail: benicarlo@touristinfo.net

Tourist Info Vilafranca
Avda. Llosar, 26
12150 Vilafranca - Castelló
Tel: 964 44 14 32
E-mail: vilafranca@touristinfo.net

Tourist Info Benassal
C/ La Mola s/n
12160 Benasal - Castelló
Tel: 964 44 20 04
E-mail: benassal@touristinfo.net

www.comunitat-valenciana.com

Les comarques dels Ports i el Maestrat inviten a fruitar de la natura amb intensitat: boscos extensos, penyes, barrancs i ermites envolten pobles tranquils i acollidors amb màgics racons que evocuen èpoques passades. Una nombrosa fauna habita aquest bell i variat paisatge en què espècies com ara la llebre, l'esquirol, la guatla o la perdiu conviuen amb els senglars, les cabres salvatges, les àguiles reials i els voltors comuns.

Un munt de monuments civils i religiosos donen fe de la importància històrica d'aquestes terres durant l'època medieval. Tant als territoris del Ports -que antigament depenien de la Corona- com al Maestrat -governat primerament pel mestre de l'orde del Temple i més tard per l'ordre de Santa Maria de Montesa-, es pot descobrir la importància del llegat cultural.

A la vall que es forma a la confluència dels rius Bergantes, Caldés i Cantavieja, entre muntanyes amb boscos de pins i carrasques, s'assenta **Forcall**. A l'espaiosa plaça Major, amb porxos del segle XVI, excel·leix el monumental palau dels Osset-Miró, construït amb pedra i rematat per grans ràfecs de fusta tallada a l'estil aragonés; a l'altra punta de la plaça s'ha de parlar esment en el palau de les Escaltes. Si hom s'endinsa pels carrers que surten de la plaça trobarà petites peces d'art que recorden el passat de la contrada. A més, els afores de Forcall ofereixen al caminant paratges pintorescos com ara la Roca del Migdia i la Mola Garumba, des d'on es dividisen vistes espectaculars; i també racons encisadors, com les tranquil·les fonts de l'Om, la Felipeta i la Vila.

Famosa a tota la Comunitat Valenciana és la festa de Sant Antoni, la Santantonada. El foc, protagonista de la festa, simbolitza la purificació que finalitza l'hivern i inicia el nou cicle estacional.

Si es deixa Forcall per conèixer les poblacions de la vall de Bergantes ens eixirà al pas **Villores**, localitat que s'assenta en una petita elevació del terreny, sobre la qual s'enfilen les cases. A l'altra ribera del Bergantes es descobreix **Hortells**, dominat per la figura del palau dels Brusca, que s'alça entre típics carrerons. Més endavant es troba **Palanques**, en una planura en què els seus habitants, dedicats a l'agricultura, conreen ametlers i arbres fruiters.

A la part més septentrional i muntanyosa dels Ports s'assenta **Sorita del Maestrat**, localitat amb multitud de cases tradicionals amb ràfecs i balcons de fusta que s'aboquen als empinats carrers escalonats. En eixir del poble es divideix, encastat en una cova, el santuari de la Mare de Déu de la Balma. Se sap que al segle XIV es parlava ja d'una ermita a la qual acudien les gents de la contrada per resar a la Mare de Déu. La tradició s'ha mantingut fins a hores d'ara.

En una vall que hi ha vora el riu Tastavins, envoltat per muntanyes i boscos, es troba **Herbés**. Les seues cases populars i els edificis civils representen els elements més significatius de l'arquitectura medieval. Al vessant d'una muntanya propera s'alça el santuari de la Mare de Déu del Sargar, del segle XVII.

Des d'Herbés s'ha de seguir la ruta cap a la frondosa serra de Turmell. Cap al vessant nord d'aquestes muntanyes hi ha **Vallibona**, situada en una vall coberta d'horts i regada pel riu Cérvol.

A **Morella**, capital de la comarca dels Ports, les cases s'encimbellen sobre la roca de la muntanya; unes robustes muralles protegeixen la ciutat, presidida per la impressionant silueta del castell.

L'església arxiprestal de Santa Maria de Morella és un dels més admirables exemples de l'arquitectura religiosa de la Comunitat

Valenciana. Extramurs trobarem els arcs d'un aqüeducte i, camí de Forcall, descobrirem el conjunt d'edificacions de la Fàbrica Giner, construïdes al segle XIX. Morella ofereix la possibilitat de planejar interessants i amenes excursions sense eixir del terme municipal: contemplar les pintures rupestres de Morella la Vella; visitar l'ermita de la Mare de Déu del Roser, al pintoresc llogaret de Xiva; finalment, hom pot endinsar-se al bosc de Pereroles, on es pot gaudir d'una delitosa jornada a l'aire lliure.

Moltes festes animen la vida dels morellans: la Santantonada, la peregrinació al santuari de la Vallivana, l'Anunci i el conegut Sexenni, que s'esdevé cada sis anys.

Els balls populars formen part del peculiar folklore de la contrada. Sens dubte el més conegut per la seua antiguitat i per la complicada execució és la dansa guerrera de Todolella. La vila és també famosa pel seu majestuós castell, que domina el territori. Una gratificant passejada entre pins i carrasques conduirà el visitant a l'ermita de Sant Cristòfol.

Molt prop es troba **La Mata**, una població d'origen àrab amb nombroses edificacions típiques i amb profusió de torres-masia escampades per tot el terme municipal. Hi ha també el lloc anomenat les Calderetes, on l'aigua s'acqueta en profunds tolls que inviten al bany i la diversió.

A la zona més occidental dels Ports, en un xicotet tàlveg entre muntanyes, es troba **Olocau del Rei**. El nucli urbà mostra bells exemples de l'arquitectura popular, a més d'edificacions públiques i palaus. L'església de la patrona, la Mare de Déu del Pópulo, conserva una bella escultura romànica del segle XIII, l'anomenada Mare de Déu de la Taronja.

Les cotes més altes de la comarca es presenten als pobles de **Cinctorres**, **Portell de Morella** i **Castellfort**, tots tres situats al sud. Penetrar a les coves de Bovalar o caminar

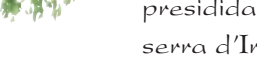
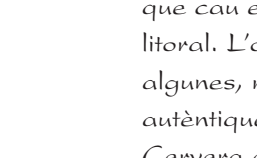
per la Rambla de Celumbres són dues atractives excursions que es poden fer des de Cinctorres.

Portell de Morella posseeix la major riquesa forestal de la zona. A la ratlla amb la província de Terol hi ha la partida de les Alberedes, que amaga un delitós racó amb una ermita, una font i un alberg; és un lloc adient per a fruitar de l'entorn. Al sud, Castellfort distribueix els seus carrers sobre un pujol situat a 1.200 d'altura. Molt prop es dreça la coneguda ermita de Sant Pere, una de les més antigues de la província.

Des de Castellfort val la pena acostar-se a Ares del Maestre i a **Vilafranca del Cid**, en terres de l'Alt Maestrat. L'espectacular paisatge en què es troben, afegit a la presència de les pintures rupestres del barranc de la Gasulla, a Ares, ens compensarà de sobres la visita. Un altre barranc més pròxim, el de la Valltorta, situat entre **Tirig**, Albocàsser i les Coves de Vinromà, brinda la possibilitat d'admirar un dels conjunts més importants de l'art rupestre llevantí. Una visita al proper museu de la Valltorta ajudarà a conèixer a fons aquest interessant llegat cultural.

Al Baix Maestrat, un ample peu de muntanya que cau en suau pendent connecta les muntanyes amb el litoral. L'olivera ha estat un dels conreus tradicionals; algunes, mil·lenàries, s'eleven sobre la terra com si foren autèntiques escultures de la natura. El Museu de l'Oli, a Cervera del Maestre, mostra la cultura d'aquest producte típic de la Mediterrània. Entre oliveres es troben les plàcides localitats de **Sant Rafael del Riu**, **Rosell**, **Canet lo Roig**, **Traiguera**, **la Jana**, **Cervera del Maestre**, **Càlig** i **Sant Mateu**. La història d'aquests pobles es reflecteix en l'arquitectura, la peça més reeixida de la qual és el Reial Santuari de la Mare de Déu de la Salut, a Traiguera.

En una vall que la serra d'Irta separa de la mar s'assenten les localitats de **Santa Magdalena de Pulpis** i **Alcalà de Xivert**, presidida per un alt campanar que sobresurt entre les cases. A la serra d'Irta, des d'on s'albiren captivadores panoràmiques del

litoral, encara resisteixen els murs i les torres de dos castells. Des d'Alcalà de Xivert, creuant la serra de les Talaies d'Alcalà, s'aplega a **Les Coves de Vinromà**. Més endavant, travessant un corredor amb cultius de secà i algunes sènies per al regatge, s'arriba a **La Salzadella**, camí de Sant Mateu.

Sant Mateu és la capital històrica del Maestrat. El nucli urbà, declarat Bé d'Interés Cultural, fa palés l'actiu passat de la població, farcit d'encisadors racons i d'importants monuments com són ara el convent de les Agustines, els palaus de Borrull i Villore, l'església arxiprestal, el santuari de la Mare de Déu dels Àngels, la masia del Palomar i les Fonts. Els museus historicoetnològic, arxiprestal, paleontològic i el de les presons medievals permeten aprofundir en el coneixement del patrimoni natural i cultural.

Si es remunta la rambla Cervera fins a la Venta de l'Aire i després s'enfila cap al sud s'arriba a **Catí**, al peu de la serra de la Nevera. El nucli urbà, amb edificis gòtics, i el proper balneari de la Mare de Déu de l'Avellà, mereixen una atenta visita.

Albocàsser espera el viatger amb la placidesa de l'ermita de Sant Pau i amb la qualitat de seua mel i oli artesans. Aquest bell poble és la porta per a ascendir -passant per **Vilar de Canes** i **La Torre d'En Besora**- cap a **Culla** i **Benassal**. La monumental Carrasca de Culla dóna la benvinguda al paisatge auster d'aquesta població, amb una cuidada caseria que s'encimbellava a 1.100 m d'altitud. En baixar de la localitat és recomanable retre una visita a les pintures rupestres del barranc dels Cobajos i detenir-se al balneari de la Font d'en Segures abans d'arribar, entre avellaners, a Benassal.

